

SZAKMAI BESZÁMOLÓ

a

TISICUM

(A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Múzeumok évkönyve) XXVI. kötetének megjelentetéséről

A szolnoki Damjanich János Múzeum évkönyv-sorozatának XXVI. kötete a 60. születésnapját idén ünneplő dr. Cseh János régész kollégánk tiszteletére jelent meg 250 példányban (+ 20 db különnyomat készült a szerzők számára). 30 tanulmány kapott helyet benne, melyeket összesen 32 szerző jegyez. A kötetben az ünnepezt bibliográfiáján kívül 15 régészeti témájú tanulmány, 1 antropológiai közlés, 7 történeti és 1 néprajzi dolgozat, illetve 5 kultúrtörténet tárgy körébe tartozó cikk kapott helyet. A 'köszöntő' jellegű évkönyv kötet fő súlypontját a régészet és a rokon tudományok körébe sorolható közlemények adják, ám mellettük természetesen helyet kaptak múzeumi évkönyveink szokásos tematikájába sorolható dolgozatok a helytörténet, néprajz, illetve kultúrtörténet szakágakból.

A köszöntés után a cikkek sorát az ünnepezt két dolgozata nyitja. Mindkettő a népvándorlás korának népeihez kötődik: az elsőt a kelta és gepida megtelepedés szajoli Tenyőhalom környékén fellelhető emlékeit mutatja be, a másik pedig a szerző speciális szakterületének számító gepida népesség településeinek régészeti emlékéanyagához hoz számos új adatot, melyek a legfrissebb terepbejárások eredményeként kerültek elő. Ezt a blokkot Cseh János bibliográfiája zárja, mely a legnehezebben hozzáférhető, kis példányszámban megjelent kiadványokban, helyi folyóiratokban és újságokban megjelent közlései adatait is tartalmazza, jelentősen segítve ezzel a népvándorlás – s különösen a kelták és a gepidák korával foglalkozó régészek szakirodalmi tájékozódását.

A tulajdonképpeni régészeti fejezetet *Gulyás András Zoltán* Őskori leletek Jászfényszaru-Kozmaparton c. cikke nyitja. Jászsági kollégánk e jól dokumentált Árpád-kori és jász lelőhely újdonságait mutatja be: a középső újkőkori AVK és Szakálháti, a rézkori Tiszapolgár kultúra és a bronzkori Hatvani kultúra időszakába sorolható leleteit is megtalálta terepbejárásai során. *Csányi Marietta* egy Tószeg-Laposhalom lelőhelyen előkerült apró kultikus tárgy, egy madár alakú edényke ürügyén áttekinti a Magyarország területéről a bronzkor különböző korszakaiból eddig előkerült hasonló leleteket. E tószegi darab viszont új megvilágításba helyezi a Nagyrév kultúra népének tárgyi anyagát: ez az egyetlen ismert miniatűr aszkosz, mely nem a házi kultusz kelléke, legfeljebb annak jelképe lehet. *Mali Péter* egyik legutóbbi leletmentése Kengyelen, Cseh János telepkutatásainak legfontosabb helyszínén zajlott. A napvilágra került bronzkori temetkezés leletei a Tiszavidéki halomsíros helyi csoportok korai szakaszaként/előzményeként határozzák meg az együttest. *F. Kovács Péter* Cseh János tudományos tevékenysége előtt tisztelegve három kisebb vaskori településrészletet mutat be a Közép-Tisza vidékről (Tiszapüspöki-Holt-Tisza-part, Túrkeve-Burkus-halom, Szolnok-Házgyár). *Szeniczey Tamás* és *Hajdu Tamás* pedig ehhez kapcsolódva a Túrkeve-Burkus-halmon feltárt kelta kori nő embertani vizsgálatának eredményeit közlik. *Ottományi Katalin* Visegrád-Gizellamajor erődjének É/I. helyiségében előkerült késő római kerámiaanyagot elemezte tanulmányában. Az erődöt feltehetően II. Constantius uralkodása alatt építették, s egészen 430-ig használták. *Prohászka Péter* az alsó-ausztriai Sommereinban még a XIX. században előkerült temetkezések leletei és dokumentációjuk alapján felveti annak lehetőségét, hogy az itt eltemetett személyek vagy alemannok voltak, vagy igen szoros kapcsolatban álltak velük. A Miskolci Egyetem kutatói, *Török Béla*, *Kovács Árpád*, *Benke Márton* és *Sepsi Máté* alkotta team Szolnok-Szanda gepida temetőjéből származó három övcsat roncsolásmentes archeometallurgiai vizsgálatát végezte el. A műszeres vizsgálatokkal sikerült a tárgyak anyagi minőségét, összetételét meghatározni, s értékes adatokat nyertek a

készítéstechnológia folyamatairól és azok feltételezhető sorrendiségéről is. *Prohászka Péter* másik tanulmányában levéltári és könyvtári kutatásainak köszönhetően számos olyan forrást mutat be, amelyek új adatokkal egészítik ki a tiszaburai avar leletekről ismereteinket. Úgy tűnik, a gát építésekor egy nagyobb, több száz síros temetőt pusztítottak el, melyeknek mellékletei germán hatásokat tükröznek, s párhuzamaik főleg dunántúli lelőhelyekről ismertek. *Kertész Róbert, Pálóczi Horváth András és Ádám Márk* tanulmánya a középkori Tenyő és a Szent Péter-monostor azonosítására tesz kísérletet, melyet egy közelmúltban előkerült, aranyozott vörösréz, vésett körmeneti kereszt tett lehetővé. *Pálóczi Horváth András* a nagykunsági korai kun szállások kialakulásának modelljét vázolta fel cikkében, *Ádám Márk* pedig az egykori szolnoki vár területén eddig előkerült szórvány kályhaszem leleteket közölte. *Szentpéteri József* az általa kezdeményezett Kárpát-medence kora középkori lelőhelykatasztere meg nem valósulásának viszontagságos történetét mutatja be tanulmányában. *F. Kovács Péter* és *Tárnoki Judit* összeállításában a Jász-Nagykun-Szolnok megyében 2011 és 2015 között folytatások leírását, legfontosabb eredményeit olvashatjuk.

A történeti fejezetben *Veresegyházi Béla* Jász-Nagykun-Szolnok megye középkor végi központi helyei kapcsán Kubinyi András megállapításait viszi tovább, s megállapítja, hogy a mostoha természeti körülmények miatt még a korabeli fejlődésen belül is elmaradott vidékünkön a gyorsan változó körülmények között a településhálózat újból és újból kitermelte városnak minősülő helyeket. *Bagi Gábor* közleménye arról tanúskodik, hogyan látták a XIX. század középső harmadában Szolnokon megforduló kortárs utazók városunkat. Szolnok fényképészetének kutatója, *Berta Ferenc* most a fotográfiák hátoldalát nézte meg: a fényképészek által használt verzókat elemzi képekkel gazdagon illusztrált cikkében. *Tolnay Gábor* Jász-Nagykun-Szolnok megye birtokszerkezeti változásait követte 1895 és 1935 között. Bemutatja a megyében jelentkező amerikai utas agrárkapitalista fejlődés eredményeit, a parasztság rétegződésének folyamatát, amelynek iránya országosan is az árutermelő parasztgazdaságok kialakítása felé mutatott. *Csönge Attila* Szolnok városrendezési terve igazi szülőatyjának, Bajor József városi főmérnöknek portréját rajzolja meg. *Kóródi Lenke* Öcsöd nagyközségi példákon keresztül a cigány lakosság felemelkedése államigazgatási eszközökkel való erőfeszítéseket összegzi az 1962 és 1983 közötti időszakban. *Vadász István* Tiszafüred sporttörténetének újabb, 1963–1971 közötti fejezetével jelentkezett.

A kötet egyetlen néprajzi témájú tanulmánya *Benedek Csaba* műve, mely a protestantizmus megyei kutatásának eredményeként a feltáró munka során az érdeklődés fókuszába került református klenódiумokat mutatja be.

A vegyes témájú kultúrtörténeti fejezetet *Hoppál Krisztina* gazdag irodalmi anyagon nyugvó tanulmánya nyitja, melyben azt vizsgálja, hogy a 'selyememberek' földjéről, azaz Kínáról kialakult kép hogyan változik az antik forrásokban. *Szabó Géza* szekszárdi múzeumi elődje, *Wosinsky Mór* nyomán Oszétiában járt kutatóúton, s e távoli kaukázusi vidék ősi szokásaiba nyerhetünk bepillantást tudományos igényű beszámolója alapján. *Szigeti Csaba* tanulmánya egy ma már nem túl sokra becsült irodalmi műfajt, a XIX. században igen divatos népregét elemzi, s *Egri (Chiovini) Antal* műve példáján mutatja meg, hogyan keverednek benne a történeti tények, a nép ajkán színeződött mondai elemek és az írói képzelet. *Szecső Károly* a barokk egyik jelentős festője, *Kracker János* Lukács első magyar kutatójának, a XIX. század utolsó évtizedeiben alkotott Foltin Jánosnak a munkásságával foglalkozik tanulmányában. *Zsolnay László* a Jászság XVIII. századi vallásosságához hoz újabb adalékokat, különös figyelmet szentelve a szentek tiszteletének, a céhek vallásos tevékenységének, a magánáhitatnak – illetve a mindezek mellett mégis előforduló részegesek, káromlók, paráznák viselt dolgainak.

Évkönyvünk intézményünk legfontosabb és megbecsült cserealapja, más megyék/városok múzeumi kiadványai és költséges külföldi múzeumi és intézeti évkönyvek érkeznek cserébe

érte. Elősegíti, hogy a legújabb kutatási eredmények bekerülhessenek a tudományos élet vérkeringésébe, ám haszonnal forgathatják e kiadványt a régiónk, megyénk, településeink múltja iránt érdeklődő olvasók, a pályázatíró helytörténet-kutatók és szakdolgozatírók egyaránt.

A kiadvány *megvásárolható* a Damjanich János Múzeum (Szolnok, Kossuth tér 4.) ajándékboltjában (régészeti kiállítás fogadótere), ezenkívül *megrendelhető* a múzeum titkárságán, a fenti postacímen, illetve az 56/421-602 telefonon, az 56/510-151 faxszámon, a titkarsag@djm.hu vagy a muzeum@djm.hu drótpostacímen.

A kiadványra megpályázott összegnek az NKA Közgyűjtemények Kollégiuma által megítélt támogatás csak egy részét fedezte. A hiányzó költséget a Béres Rt. helyi üzeme anyagi támogatása biztosította, melyet az intézmény saját költségvetéséből is kiegészített.

Az NKA pályázatán elnyert támogatást a kiadvány nyomdai költségeinek biztosítására fordítottuk.

Szolnok, 2018. november 29.

Gulyás Katalin
muzeológus, szerkesztő